

I N T E G R A T S I O O N I
S I H T A S U T U S

Toetus riiklikule integratsiooni programmile

Projekti toetavad Norra, Rootsi, Soome, Taani ja ÜRO Arenguprogramm

INTEGRATSIOONIPROTSESSI KAJASTUMINE EESTI AJAKIRJANDUSES 1999. AASTAL

Meediamonitooringu tulemusi tutvustava seminari
ettekannete kogumik

Maardu, 1.04.2000

Projekti juht PhD Triin Vihalemm
Kogumiku koostaja Külliki Korts

Sisukord

Triin Vihalemm Sissejuhatus.....	3
Töö teostajad	4
Piia Tammpuu Integratsiooniprotsessiga seotud ametkondade ja institutsioonide kajastamine eesti- ja venekeelses meedias.....	5
Integratsiooniprotsessiga seotud ametkonnad ja institutsioonid	5
Hinnangud ametkondadele ja institutsioonidele.....	6
Piia Tammpuu Integratsiooniprojektide kajastamine eesti- ja venekeelses meedias ..	9
Projekti objekt ja hinnangud.....	9
Projektide rahastajad ja nende hinnangud	11
Projektide teostajad ja nende hinnangud	12
Ragne Kõuts Integratsiooniga seonduvate probleemide käsitlemine eesti- ja venekeelses trükiajakirjanduses. Kvalitatiivne probleemianalüüs.....	14
Sagedasemad probleemid eesti- ja venekeelses meedias	14
Eesti- ja venekeelsete päevalehtede erinevused probleemide käsitlemisel	15
Piia Tammpuu Sallivus ja avatus eestikeelses meedias.....	17
Integratsioon ja rahvussuhted	17
Sallivusemudelid	21
Külliki Korts Rahvussuhetega seotud avaliku debati agenda. LCA-analüüs	23
LISA 1. Integratsiooniprojekte käsitletud artiklite loetelu eestikeelses meedias	27

Sissejuhatus

Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse ja UNDP poolt tellitud integratsiooniprotsesside meediamonitooringu eesmärgiks on jälgida eesti- ja venekeelse ajakirjanduse sisu vastavust integratsioonistrateegia põhisuundadele. Monitooringu põhiosa moodustab eesti- ja venekeelses kirjutavas pressis 1999. a avaldatud integratsiooniteematikaga seonduvate materjalide analüüs, millele pilootprojektina lisandub Eesti televisioonikanalite venekeelsete saadete kvalitatiivne analüüs.

Monitooringu ja analüüsi läbiviimiseks on välja töötatud kirjutavas pressis avaldatud materjalide kodeerimisjuhend, mille abil on püütud hõlmata kõigi integratsiooni põhivaldkondade ja -subjektide kajastamist eesti- ja venekeelses ajakirjanduses.

Kodeeritud materjalide baasil on aruandes esitatud kolme tüüpi analüüsi tulemused:

1. Standardiseeritud, "klassikaline" kontentanalüüs, mille abil saab ülevaate
 - a) artiklite statistikast formaalsete tunnuste põhjal (väljaanne, kuupäev, artikli pealkiri, autor, intervjuu puhul intervjuueeritav, autori ja intervjuueeritava rahvus ja staatus, artiklis toodud info allikad, loo anr);
 - b) integratsiooniga seotud põhiteemade esinemisest (ühe või mitme integratsiooniprotsessiga seotud teema esinemine artiklis ja autori hinnang teemale);
 - c) integratsiooniprotsessiga seotud sündmuste ning integratsiooniprojektide (objekt, rahastaja ja teostaja ning hinnangud neile) kajastamisest;
 - d) integratsiooniga seotud ametkondade, organisatsioonide esindatusest ning meedia hinnangust neile;
2. Tekstide kvalitatiivne sisuanalüüs, mis võimaldab saada ülevaadet integratsiooniga seonduvate probleemide ning lahenduste käsitlemisest meedias (välja tuuakse probleemi olemus, kannataja, probleemi põhjustaja, võimalikud lahendusvariandid (kui need tekstis antud) ja oodatav lahendaja;
3. Integratsiooni kui protsessi sisu väljendavate väidete analüüs *LCA* ehk varjatud klassi analüüsi meetodil, mis võimaldab analüüsida integratsiooniga seonduva avaliku debati *agenda* 't, erinevate teoreetiliste analüüsiskeemide alusel.

Käsitledes meediat kui olulist integratsiooniprotsessi agenti, vaatlevad uurimisgrupi liikmed ajakirjandusväljaannete tegevust kahel erineval tasandil: esiteks, ühiskonnas toimuva protsessi osana, enamuse ja vähemuse suhteid teatud viisil representeeriva ning konstrueeriva meediumina; teiseks, meediast väljaspool kujuneva situatsiooni, sündmuste, projektide kohta praktilise info vahendajana. Neid kahte aspekti ei saa kindlasti üksteisest täielikult lahutada. Kuid projekti käigus väljatöötatud meetodika võimaldab neid siiski eristada: lisaks integratsiooni institutsionaalset külge kajastavale informatsioonile sündmustest ja projektidest on rakendatud kvalitatiivset meetodikat integratsiooniprobleemide ja integratsiooniväidete analüüsiks. Selle analüüsi tulemusel on võimalik jälgida, milliseks kujuneb ühiskonnas valitsev "integratsiooni diskursus", arvamuste kliima pikema aja jooksul. Pilootprojektina on uurimisgrupis läbi viidud ja Eesti televisioonikanalite venekeelsete saadete analüüs.

Käesolevad artiklid annavad ülevaate integratsioonidiskursusest Eesti ajakirjanduses 1999. aastal, mil vastava temaatikaga artikleid ilmus eestikeelses ajakirjanduses 316 ja venekeelses 236.

Töö teostajad

Töö juhendaja: PhD Triin Vihalemm, Tartu Ülikooli meedia ja kommunikatsiooni õppetooli lektor

Töögrupi juht:

- Külliki Korts, Tartu Ülikooli sotsioloogia osakonna magistrant (kodeerimisjuhendi väljatöötamine, teemade ja väidete analüüs, LCA-analüüs, aruande koostamine)

Töö teostajad:

- Jelena Iljina, TÜ laborant (venekeelse pressis kodeerimine)
- Valeria Jakobson, ajakirjandusosakonna doktorant (kodeerimisjuhendi väljatöötamine, venekeelse pressis analüüs)
- Ragne Kõuts, TÜ sotsioloogia osakonna üliõpilane (kodeerimisjuhendi väljatöötamine, kodeerimine, ajakirjandusmaterjalide kvalitatiivne probleemanalüüs)
- Piia Tammpuu, TÜ sotsioloogia osakonna üliõpilane (kodeerimisjuhendi väljatöötamine, kodeerimine, kvalitatiivne ja kontentanalüüs)
- Denis Trapido, TÜ sotsioloogia osakonna üliõpilane (kodeerimisjuhendi väljatöötamine, kodeerimine, telematerjalide pilootanalüüs)
- Olga Peresild, TÜ filoloogiaosakonna (eesti keel võõrkeelena) üliõpilane (telematerjalide pilootanalüüs)

Integratsiooniprotsessiga seotud ametkondade ja institutsioonide kajastamine eesti- ja venekeelses meedias

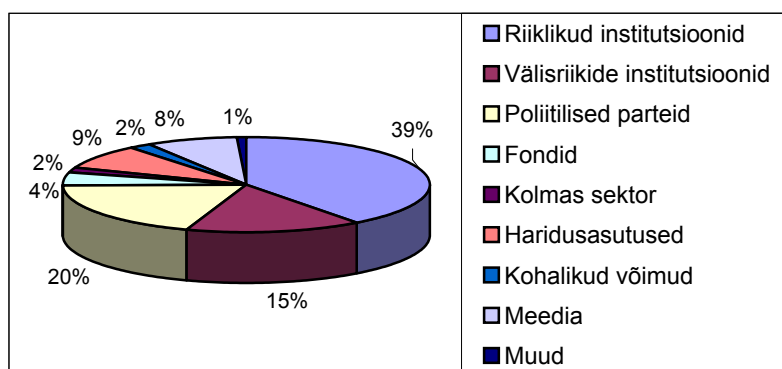
Ametkondade ja institutsioonide analüüs vaatab, millised organisatsioonid ja ametkonnad olid meedia kajastuses kaasatud integratsiooniprotsessi ning milliseid hinnanguid nende tegevusele omistati. Analüüsiks kodeeriti tekstides mainitud ametkondade ja institutsioonide nimetused ning autoripoolsed hinnangud neile 7-astmelisel skaalal, mis keskmiste ja kaalutud keskmiste arvutamisel teisendati ümber 5-astmeliseks.¹ Ametkondade ja institutsioonide nimetused kodeeriti sealjuures võimalikult tekstilähedaselt.

Integratsiooniprotsessiga seotud ametkonnad ja institutsioonid

Integratsiooniprotsessi ja -sündmustega seoses käsitletud organisatsioone ja ametkondi võib jagada 9 kategooriasse:

- 1) Eesti riigi institutsioonid ja ametkonnad;
- 2) välisriikide institutsioonid, rahvusvahelised organisatsioonid;
- 3) poliitilised parteid;
- 4) fondid²;
- 5) kolmas sektor, mittetulundusühingud;
- 6) haridus- ja teadusasutused;
- 7) kohalikud omavalitsused;
- 8) meedia;
- 9) äriettevõtted.

Eestikeelses ajakirjanduses mainiti integratsiooniprotsesside ja -sündmustega seoses kõige rohkem Eesti riigi institutsioone ja ametiasutusi, sageduselt järgnesid poliitilised parteid ning välisriikide institutsioonid ja rahvusvahelised organisatsioonid.

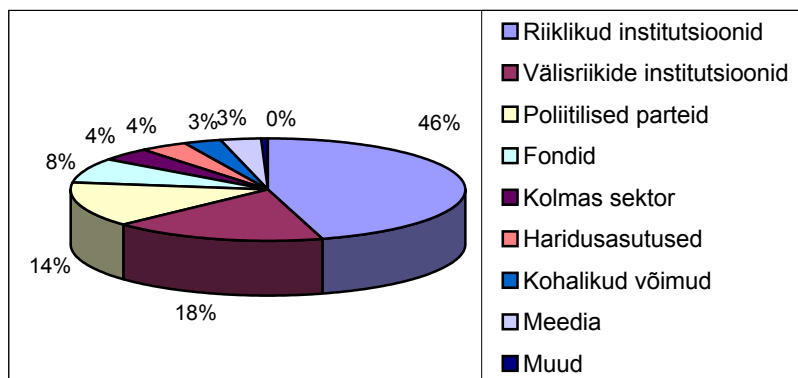
Joonis 1 Institutsioonid mainimise sageduse alusel eestikeelses meedias

Venekeelses meedias kajastati samuti enim riiklike institutsioonide tegevust, käsitlemise sageduselt järgnesid neile välisorganisatsioonid ja poliitilised parteid.

¹ Viieastmeline skaala: 1(-2) - täiesti kriitiline, 2(-1) - kriitiline mõõndustega, 3 (0) - neutraalne, tasakaalustatud, 4 (1) - positiivne märkustega, 5 (2) - täiesti kiitev.

² Käesolevas analüüsis on fonde ja kolmanda sektori ühendusi käsitletud eraldi kategooriatena

Joonis 2. Institutsioonid mainimise sageduse alusel venekeelses meedias

Kõrvutades erineva tasandi institutsioonide mainimise sagedusi eesti- ja venekeelses meedias, ilmneb, et eesti meedias kajastati mõnevõrra rohkem poliitiliste parteide, haridusasutuste ja meedia tegevust. Vene meedias mainiti sagedamini seevastu Eesti riigi ja välisriikide institutsioone, fonde ja kolmanda sektori ühendusi ning kohalikke omavalitsusi. Eesti meedias võib eelmainitud kategooriate sagedasemat mainimist seostada osaliselt kõrgendatud huvi ja tähelepanuga venekeelsete institutsioonide tegevuse vastu, kuna nimetatud kategooriates käsitleti eestikeelsete institutsioonide kõrval enam just vastavaid venekeelseid institutsioone (vene parteid, venekeelsed koolid ja meediakanalid). Fondide sagedasemat mainimist vene meedias võib seostada asjaoluga, et mitte-eestlasi puudutab fondide tegevus vahetumalt, mistõttu vene meedia pöörab neile ka suuremat tähelepanu.

Eelnevate tulemuste põhjal võib öelda, et mõlemakeelses meedias on valdav ametkonnakeskne ja poliitiliste institutsioonide rolli rõhutav lähenemine integratsioonile. Kolmanda sektori ja kohalike omavalitsuste tasandit integratsiooniprotsessis on meedia suhteliselt vähe käsitletud.

Hinnangud ametkondadele ja institutsioonidele

Erineva tasandi institutsioonide keskmiseid hinnanguid võrreldes võib täheldada, et keskmiselt kriitilisemalt hinnati eestikeelses ajakirjanduses **Eesti riigiorganeid ja valitsusasutuste tegevust**. Kokkuvõttes positiivse hinnangu pälvisid riiklike institutsioonide kategoorias vaid president ja keeleinspektsioon. Kõige negatiivsemalt hinnati rohkem kui ühel korral mainitud institutsioonidest Riigikogu vene fraktsiooni tegevust.³

Kuigi välisriikide institutsioonide ja rahvusvaheliste organisatsioonide tegevust käsitleti tervikuna neutraalselt, suhtuti OSCE missiooni ja rahvusvahemuste ülemkomissari Max van der Stoeli tegevusse Eestis üldjuhul kriitiliselt ja tõrjuvalt.

³ Teisi institutsioone, mille keskmine hinnang jäi alla 2 mainiti vaid ühel korral, mistõttu tuleb hinnagusse suhtuda mõõndustega

Negatiivset vastukaja pälvis Euroopa Liidu institutsioonidest veel Euroopa Komisjon Eesti keeleseaduse kritiseerimise eest oma vaheraportis ning Venemaa riigivõimuorganid ja nende esindajad oma kriitiliste avalduste tõttu Eesti muulaspoliitika ja seadusandluse suhtes.

Poliitiliste parteide seas hinnati eestikeelses meedias eesti valimisliite ja erakondi üldjuhul neutraalselt, vene erakondi aga pigem negatiivselt. Sarnaselt venekeelse meediaga eristus keskmise hinnangu poolest eestikeelses meedias Keskerakond, negatiivse hinnangu alusel aga Isamaa. Vene parteide puhul pälvis mõlemakeelses meedias negatiivseid hinnanguid Vene Erakond Eestis, samas neutraalselt või positiivselt hinnati Eestimaa Ühendatud Rahvaparteid.

Fondide ja kolmanda sektori ühenduste rolli integratsiooniprotsessis käsitleti neutraalselt või positiivselt, kusjuures venekeelse meedia hinnangud fondide ja kolmanda sektori ühendustele olid keskmiselt kõrgemad.

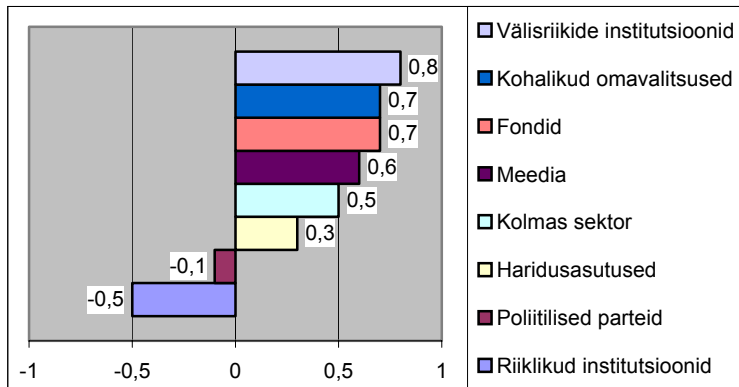
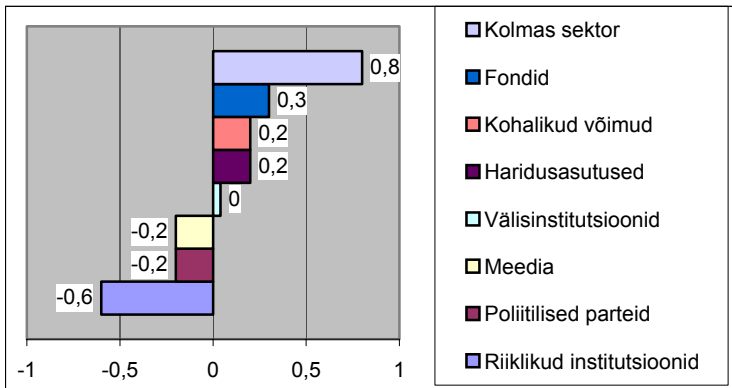
Haridusasutuste kategoorias võib täheldada sarnaselt poliitiliste parteidega hinnangute polariseerumist eesti- ja venekeelsete koolide vahel. Venekeelseid koole, sealhulgas kutsekoole ja Virumaa Kõrgkooli käsitleti eestikeelses meedias integratsiooni seisukohalt kui probleemseid või integratsiooniprotsessi kulgu tõkestavaid institutsioone, samas eestikeelseid koole käsitleti valdavalt positiivselt.

Kohalikke omavalitsuste osalust integratsiooniprotsessis hinnati eestikeelses meedias tagasihoidlikuks, positiivse keskmise hinnangu sai Narva linnavalitsuse haridusosakond (vene koolide õpetajate probleemile reageerimise tõttu).

Meediakanalite rolli hindamisel integratsiooni seisukohalt ei osutunud eestikeelses meedias määravaks mitte niivõrd nn keeleline kuuluvus (eestikeelsed vs venekeelsed meediakanalid) kui niivõrd meediakanali õiguslik kuuluvus. Venekeelse meedia osas ilmnes eestikeelse meedia erinev suhtumine avalik-õiguslikesse elektroonilistesse meediakanalitesse nagu ETV ja selle venekeelsete saadete toimetuse ning venekeelne Raadio 4, mida hinnati positiivselt, ja venekeelsesesse trükimeediasse, mida kajastati negatiivselt. Tugevalt kriitiline suhtumine iseloomustas ka Venemaa meediakanaleid.

Keskliste hinnangute võrdlemisel võib täheldada eesti- ja venekeelse meedia suhteliselt sarnast hinnangulist käsitlemist Eesti riiklike institutsioonide, poliitiliste parteide ja haridusasutuste puhul. Võrreldes eestikeelse meediaga on venekeelne meedia hinnanud kõrgemalt kohalike võimude, fondide ja välisorganisatsioonide tegevust. Vastandlik on samas eesti ja vene meedia suhtumine meedia rolli integratsiooniprotsessis. Negatiivne meediakanalitele omistatud hinnang eesti meedias tuleneb ilmselt venekeelse meedia kriitilisest peegeldusest samas, samas kui vene ajakirjandus on meedia kategooria all käsitletud vaid omakeelseid meediakanaleid ja hinnanud neid pigem positiivselt kui negatiivselt.

Joonis 3. Instituutsioonide hinnanguline käsitlemine eestikeelses meedias

Joonis 4. Instituutsioonide hinnanguline käsitlemine venekeelses meedias

Integratsiooniprojektide kajastamine eesti- ja venekeelses meedias

Piia Tammpuu

Uurimuse käigus fikseeriti ajakirjanduses käsitletud integratsiooniprojektide puhul nende objekt ehk sisuline märksõna ja hinnang, projekti rahastajad ja teostajad ning hinnangud neile⁴. **Projektid, nende rahastajad ja teostajad kodeeriti võimalikult tekstilähedaselt, kuna projektide analüüsi eesmärgiks oli vaadelda, kuidas meedia integratsiooniprojekte, nende rahastamist ja elluviimist kajastab (vt ka lisa 1).** Integratsiooniprojektide analüüsis pakkus huvi:

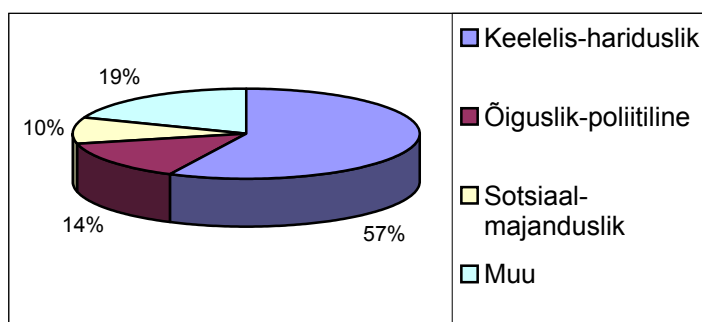
- Millised projektid pälvisid enam meedia tähelepanu?
- Kuidas meedia integratsiooniprojekte hinnanguliselt käsitles?
- Millise integratsioonivaldkonna toetuseks olid käsitletud projektid valdavalt suunatud?
- Milliseks kujuneb meedias pilt sellest, millised institutsioonid ja mil määral aitasid projektide läbiviimise/finantseerimise kaudu kaasa integratsiooniprotsessi kulule?

Projekti objekt ja hinnangud

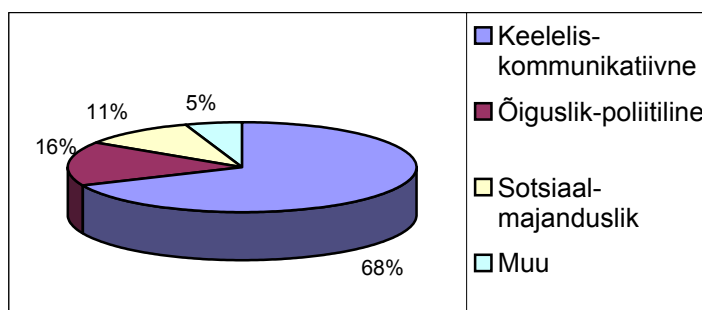
Suurim osa käsitletud integratsiooniprojektidest nii eesti- kui ka venekeelses meedias oli suunatud keelelis-haridusliku või keelelis-kommunikatiivse integratsiooni toetuseks. Võrreldes integratsiooniprojektide kajastamist eesti- ja venekeelses pressis, võib tõdeda, et keeleeppe- ja kontaktprojektide osas on eesti- ja venekeelse ajakirjanduse tähelepanu ja tunnustust pälvinud samalaadsed projektid (keelelaagrid, keeletalud ja pereõppeprojektid, eesti keele õpetamine kaitseväes, poole hinnaga eesti keele kursused). Integratsiooni õiguslik-poliitilisi ja sotsiaal-majanduslikke aspekte puudutas mõlemakeelses meedias vastavalt 3 ja 2 projekti. Erinevalt eestikeelsest pressist ei ole venekeelses meedias kajastatud eriti ühiskondlik-poliitilist integratsiooni toetavaid projekte, mis on seotud kodanikuks-olemisega ja kodanikuhariduse edendamisega.

⁴ Kodeerimisjuhendi kohaselt on fikseeritud autori hinnangud viieastmelisel skaalal : 1-täiesti kriitiline, 2 – kriitiline mõõndustega, 3- neutraalne, tasakaalustatud, 4 – kiitev märkustega, 5 – täiesti kiitev.

Joonis 5. Integratsiooniprojektid valdkonniti eestikeelses meedias

Joonis 6. Integratsiooniprojektid valdkonniti venekeelses meedias

Projektide sihtgrupiks, eeskätt keelelis-hariduslike või –kommunikatiivsete projektide osas, olid kõige sagedamini vene lapsed ja noored, mis toetab ka Eesti riikliku integratsioonipoliitika lähtealustes rõhutatud lastele-noortele suunatud ja hariduslikku orientatsiooni.

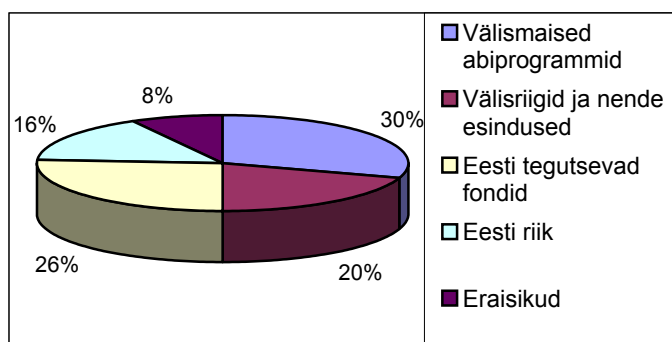
Keskmiselt said keelelise integratsiooniga seotud projektid suhteliselt kõrgemaid hinnanguid. Väga positiivset vastukaja pälvisid pereõppe ja keeletalude projektid, mille puhul ei rõhutatud mitte niivõrd keeleõppe efektiivsust ja tulemuslikkust, kuivõrd kontakte ja heade suhete kujunemist kahe rahvuskogukonna vahel ning eesti kultuuri ja eluolu vahetut tutvustamist vene lastele ja noortele. Samavõrd hea tagasiside iseloomustas eestikeelses meedias vene noorte vahetuse korras õppimist eesti koolides.

Negatiivsete hinnangute poolest eristus eestikeelses meedias teistest keeleõppeprojektidest Saaremaal Leisis Tamme õkotalus korraldatud keelelaager. Mainitud projekti puhul ei kritiseeritud mitte niivõrd projekti sisulist külge või eesmärke, kuivõrd selle korraldust ja elluviimist.

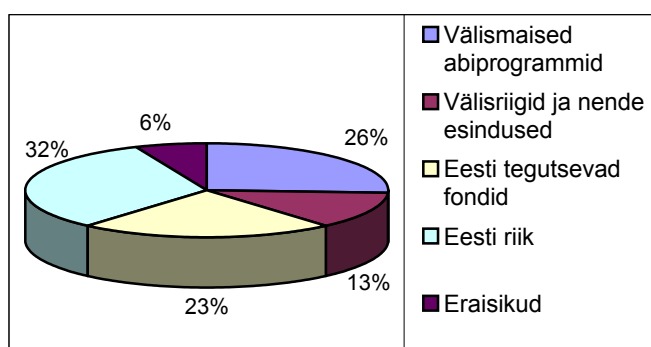
Kokku käsitleti eestikeelses meedias 21 erinevat projekti, venekeelses meedias 19 erinevat projekti.

Projektide rahastajad ja nende hinnangud

Erinevalt eestikeelsest meediast, kus integratsiooniprojektide finantseerimise allikana oli kõige sagedamini märgitud välismaised abiprogramme, oli venekeelses meedias kajastatud projektide rahastajatena märgitud kõige enam Eesti riiki, mis näitab, et ilmselt pöörab venekeelne meedia integratsiooniprojektide puhul rohkem tähelepanu riiklikele integratsiooniprogrammidele ja -projektidele. Võrreldes eestikeelse meediaga on venekeelses meedias integratsiooniprojektide rahastamisel suhteliselt väiksem roll omistatud välisriikidele ja nende esindustele. Samas on Eestis tegutsevate fondide osakaal projektide rahastamisel eesti- ja venekeelse meedia andmetel suhteliselt sarnane, kuigi venekeelses meedias ei mainitud rahastajana kordagi näiteks Avatud Eesti Fondi. Erasisikutest rahastajate näol oli tegemist peamiselt keeleõppijate endiga või muulastest lastevanematega, kes tasusid oma laste keeleõppe eest.

Joonis 7. Integratsiooniprojektide rahastajad eestikeelses meedias

Joonis 8. Integratsiooniprojektide rahastajad venekeelses meedias

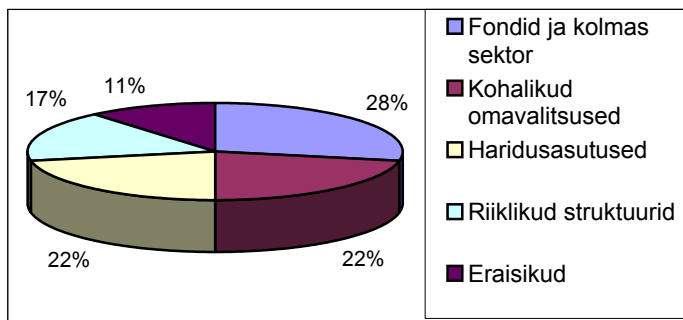
Kui eestikeelne meedia käsitles integratsiooniprojektide rahastajaid valdavalt neutraalselt, hinnanguliste kommentaarideta, siis venekeelne meedia käsitles rahastajaid hinnanguliselt suhteliselt positiivsemana. Integratsiooniprojektide rahastajatele antud kõrgemaid hinnanguid venekeelses meedias, eriti just keeleõppe projektide puhul, võib seletada asjaoluga, et muulasi, kellele integratsiooniprojektid otseselt suunatud on, puudutab rahastajate tegevus vahetumalt.

Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse rolli integratsiooniprojektide rahastamises ja koordineerimises võib tervikuna hinnata tunnustavalt. MEIS-i rahastatud projektidest pälvisid väga positiivset tagasisidet vene laste keeleõppeprojektid eesti peredes ja vene koolide õpilaste vahetus eesti koolidesse. Kriitilist suhtumist MEIS-i tegevusse väljendati eestikeelses meedias üksnes seoses integratsiooniametnike projekti rahastamise edasilükkamisega.

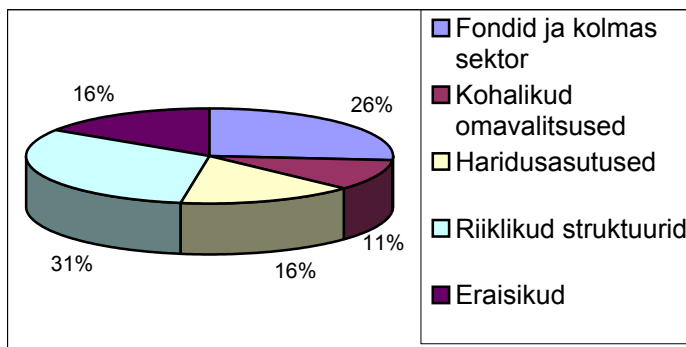
Projektide teostajad ja nende hinnangud

Eestikeelses meedias osutus integratsiooniprojektide elluviimisel suurimaks kolmanda sektori roll, ka haridusasutused ja kohalikud omavalitsused olid suhteliselt kaalukal määral kaasatud integratsiooniprojektide teostamisse. Erinevalt eestikeelsest meediast rõhutas venekeelne meedia projektide elluviimisel taas riiklike institutsioonide suurt rolli. Erasisikute initsiatiiv integratsiooniprojektide teostamisel piirdus eeskätt keeleõppeprojektidega.

Joonis 9. Integratsiooniprojektide teostajad eestikeelses meedias

Joonis 10. Integratsiooniprojektide teostajad venekeelses meedias

Eestikeelses meedias tunnustati enim eraisikute panust integratsiooniprojektide teostamisse. Kiitvaid hinnanguid pälvisid eesti (talu)pered, kes võõrustasid vene lapsi, ning eesti koolid, kes võimaldasid vene õpilastel eestikeelse õppetööga tutvuda. Positiivselt märgiti veel ära J.Tõnissoni Instituuti, Narva linnavalitsust ja Peipsi järve sihtasutust. Negatiivse hinnangu pälvis erandina üksnes eelpool mainitud Tamme ökotalu keelelaagri korraldaja. Võrreldes integratsiooniprojektide rahastajatega olid projektide teostajatele antud hinnangud venekeelses meedias suhteliselt tagasihoidlikumad.

Integratsiooniga seonduvate probleemide käsitlemine eesti- ja venekeelses trükiajakirjanduses. Kvalitatiivne probleemianalüüs

Ragne Kõuts

Kvalitatiivne tekstianalüüs viidi läbi eesmärgiga selgitada, millised on meedias kujundatava pildi kohaselt mitte-eestlaste integratsiooniga seotud põhilised probleemid ning kelle poolt ja millisel kujul oodatakse neile lahendust.

Sagedasemad probleemid eesti- ja venekeelses meedias

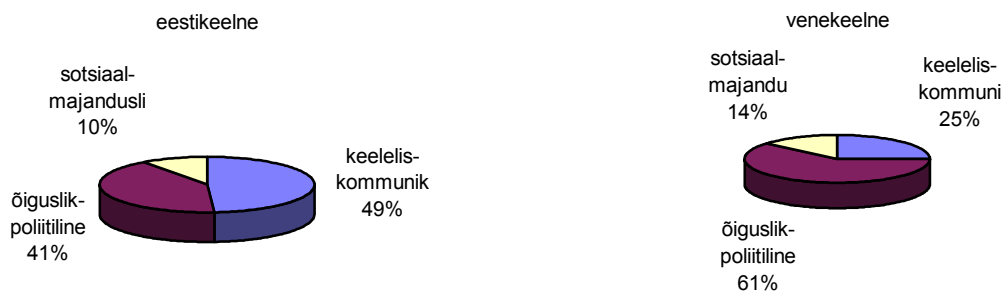
Kõige rohkem mainitakse eestikeelsetes päevalehtedes järgmisi probleeme:

- mitte-eestlased ei jälgi Eesti meediat, vaid vaatavad Venemaa telekanaleid;
Märt Kivine kirjutab *Eesti Päevalehes* (07.04.99): “Eesti venelased vaatavad tohutult palju televiisorit ning kolm neljandikku, ehk umbes 24 tundi nädalas, Venemaa telekanaleid. Ja kindlasti võib väita, et see meedia küll Eesti ühiskonna integratsiooni eesmärke ei teeni.”
- keeleseaduse nõuded (eelkõige saadikukandidaatidele ja teenindajatele) on diskrimineerivad ja takistavad integratsiooni;
Dormidontov näeb seaduseparanduste poliitilist eesmärki venelaste linnavõimust eemalhoidmises ja peab eksaminõuet rahvusvahelises mõistes ahvistavaks. “Kui osa kodanikke läheb valimistele eksamit andma, teine osa aga seda endale lubada ei saa, siis olen sunnitud ennast tahtmatult teise sordi kodanikuks pidama,” tsiteerib Dormidontovit *Sõnumileht* (06.05.99)
- mitte-eestlased ei oska eesti keelt;
- kodakondsuspoliitika on liiga jäik;
Eesti Päevalehes (29.04.99) ilmus Jüri Mõisa artikkel, kus ta väidab, et “et senine poliitika mitte-eestlaste suhtes on olnud kohati liiga jäik ja vajab muutmist, näitab ka asjaolu, et kodakondsus- ja migratsiooniameti enese hinnangu kohaselt on Eestis praegu ligikaudu 30 000 venekeelset püsielanikku, kes pole end pärast Nõukogude Liidu lagunemist Eesti (ega ka Venemaa) elanikena ametlikult arvele võtnudki.”
- rahvusvaheliste organisatsioonide (OSCE) ja välisvaatlejate tegevus takistab integratsiooni.

Venekeelsetes päevalehtedes kerkivad esile kolm selgelt olulisemat probleemi:

- mitte-eestlasi diskrimineeritakse keeleliselt ja kultuuriliselt;
“president otsustas olla ainult eestlaste president”, “Eesti riik ei astu võõrrahvusega dialoogi”
- seadustega hoitakse mitte-eestlased eemal tööturult, ärist, poliitikast;
- elamislubade saamine ja passide vahetamine on problemaatiline.

Eestikeelsed päevalehed tegelevad eelkõige keelelis-kommunikatiivse sfääri probleemidega, venekeelsed õiguslik-poliitilistega ja mõlemas on võrdselt ebaolulised sotsiaal-majandusliku sfääriga seotud probleemid (vt joonis 1).

Joonis 11. Probleemide jaotumine erinevate elusfääride vahel eesti- ja venekeelses ajakirjanduses.

Eesti- ja venekeelsete päevalehtede erinevused probleemide käsitlemisel

Kahes meedias tõstatatud probleeme võrreldes ilmneb, et venekeelses pressis on integratsiooniga seonduvaid hirme ja usaldamatust rohkem (näit kardetakse rahvuslaste võimuletulekut ja majanduskriisi, arvatakse planeeritavat mitte-eestlaste assimileerimist, õigeusu kiriku hävitamist) ja märgitakse sagedamini ka muulaste diskrimineerimist erinevates valdkondades.

Keeleseaduse muudatuste diskrimineerivat iseloomu on venekeelses meedias märgitud pea-aegu kaks korda sagedamini mainitud kui eestikeelsetes päevalehtedes (eesti 8,5% artiklitest, vene 15,7%). Teiselt poolt ei ole venekeelses meedias tähtsustatud riigikeele mitteoskamist (eesti 7%, vene 2%). Venekeelses meedias seonduv keeleoskatus kahe asjaoluga: halva keeleoskuse tõttu ei leia muulased tööd ja nad ei ole võimelised töötama kohalikes omavalitsustes. Eestikeelsetes päevalehtedes on erinevaid aspekte rohkem rõhutatud: muulased ei oska keelt, ei saa kodakondsust, kaotavad töökoha või ei leia tööd, keelt mitte oskavad õpetajad takistavad riigikeele õpetamist, mitte-eestlased ei saa osaleda kohalike omavalitsuste töös.

Vene meedias tõstatatud probleemid on elulähedasemad, palju on konkreetsete tegevustega seonduvaid valupunkte: kuidas saada elamisluba, kuidas ühes või teises argisituatsioonis käituda. Eestikeelsed päevalehed käsitlevad integratsiooni üldisemalt ja abstraktsemalt: mida integratsioon üldse tähendab, kas see on kooskõlas Euroopa tavadega, jms.

Venekeelse kooliga seonduvad kahes meedias täiesti erinevad probleemid. Eestikeelses pressis nähakse venekeelset kooli mitte-eestlaste ebaedu põhjusena: venekeelne kool ei õpeta selgeks riigikeelt, ei anna Eesti ühiskonnas toimetulekuks vajalikke teadmisi. Venekeelse pressi probleemikäsitus on konkreetsem: venekeelsete õpikute puudumine või sobimatus, õpetajad ei tule kooli, väikeste koolide sulgemine, vene kooli määratlemata staatus. Mõlemale meediakanalile valmistab muret otsus minna aastal 2007 üle eestikeelsele

õppele vene koolides, kuid venekeelne press pole seda probleemi nii teravalt tõstatanud. (mainitud vaid 2 korda, eestikeelses 11 korda).

Venemaa on võrdlusalustes allikates sisse toodud erineva nurga alt – venekeelsetes ajalehtedes kui tegutseja (Vene saatkond ei kaitse Eesti venelasi), eestikeelsetes kui objekt, kellele tegevus on suunatud (muulased peavad Venemaad oma kodumaaks, muulased jälgivad Venemaa meediat).

Sallivus ja avatus eestikeelses meedias

Piia Tammpuu

“Integratsiooniprotsessi väljundiks on Eesti versioon mitmekultuurilisest ühiskonnast, mida iseloomustab indiviidikesksus, tugev ühisosa ning eesti kultuuridominant. Indiviidikesksus tähendab, et koos vähemusgruppide kultuurilise identiteedi õiguse tunnustamisega rõhutatakse iga indiviidi valikuõigust oma grupikuuluvuse ja kultuuriidentiteedi määratlemisel. Kedagi ei saa piirata omakultuuri edendamisel, samas ei saa kedagi “kohustada” kuuluma teatud rahvusgruppi. Individuaalse valiku primaarsus tähendab ka seda, et mitmekultuurilisus ei toetu seadustega fikseeritud grupiõigustele, vaid eelkõige ühiskonnas kujundavatele hoiakutele ja arusaamadele, seetõttu saab keskseks SALLIVUSE ja AVATUSE⁵ aktiivne kujundamine nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste hulgas.”⁶

Vabariigi valitsuse tegevuskavas “Mitte-eestlaste integratsioon Eesti ühiskonda” nimetatakse avaliku arvamuse, informatsiooni, meedia ja avalikkussuhete valdkonna integratsioonialaste eesmärkide all ühe ülesandena vastastikuse sallivuse kujundamist ja kultuuridevahelisele suhtlusele avatud hoiakute kujundamist nii eestlaste kui mitte-eestlaste hulgas. Sallivust võib vaadelda nii inimliku hoiaku kui ka demokraatliku multikultuursuse, pluralistliku ühiskonna eksisteerimise eeldusena. Sallivust pole võimalik üheselt määratleda, vaid seda tuleks vaadelda skaalana, mille alguspunkti iseloomustab erineva talumine, sellega leppimine rahumeelse koeksisteerimise nimel ning mille teine otspunkt väljendab tunnustust, respekti erineva või “teise” suhtes. Sallivust võib vaadelda ka empaatiavõimena, oskusena näha “teise” vaatepunktist. Avatus kui hoiak iseloomustabki sallivuse ulatuslikumat hoiakut, vastandudes tõrjuvale, endassesulguvale olemisele.

Järgnev analüüs vaatab, milliseid hoiakuid vahendavad ja kujundavad eestikeelsed päevalehed suhtumises muulastesse ja muulasküsimusse. Analüüsimaterjalina on kasutatud peamiselt käesoleva meediamonitooringu kodeerimisjuhendi integratsiooniväidete osa andmeid, mida on illustreeritud artiklinäidetega.

Integratsioon ja rahvussuhted

Võib öelda, et kuigi integratsioonivaldkonda iseloomustab eestikeelses meedias ebaselgus integratsiooni eesmärkide ja vahendite osas ning integratsiooniprotsessis osalevate subjektide ühishuvi pole piisav (väide 115 - 5,7%)⁷, on kasvanud arusaam, et integratsioon on kahepoolne protsess, mille eelduseks on ka eestlaste motiveeritus ja valmidus (väide 119 – 8,2%)⁸. Siit tulenevalt on võimalik täheldada meedias ka omapoolsete kohustuste

⁵ Autori sõrendus

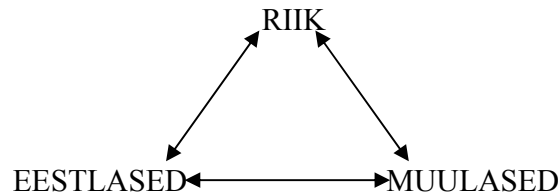
⁶ Vabariigi Valitsuse tegevuskava “Mitte-eestlaste integratsioon Eesti ühiskonda”

⁷ 115- Ühiskonnas puudub ühine arusaamine integratsioonist (igaüks näeb asja oma mätta otsast, integratsioonis osalejatel puuduvad üldised huvid)

⁸ 119- Integratsioon on mõlemapoolne protsess, tema eelduseks on ka eestlaste motiveeritus ja valmidus

teadvustamist ning suurenenud on nõudmised ametkondade tegevusele integratsiooniprotsessi suunamises ja toetamises.

Eesti ühiskonnas valitsevaid rahvussuhteid ja hoiakuid võiks kujutada kolmnurgana, mille tipus asub riik oma ametkondadega ning telgede otspunkides asetsevad eestlaste ja muulaste kogukond.

Eesti meedia 1999. aasta integratsiooniprotsesside monitooringu tulemuste põhjal võib täheldada, et vastandumine teljel eestlased – muulased on asendumas vastandumisega riik ja erinevad rahvuskogukonnad. Rahulolematuse allikaks rahvussuhete arengus pole enam niivõrd mitte-eestlaskond kuivõrd riiklike ametkondade ja integratsiooniga tegelevate institutsioonide töö ja riiklik integratsioonipoliitika (väide 102 – 16,8%)⁹. Võib oletada, et kujunemas on uus eestlastepoolne vaatenurk integratsioonile ja rahvussuhete perspektiivile, mis tunnistab integratsiooniprotsessi kahepoolset olemust ning teadvustab jagatud vastutuse ja kohustuste omaksvõtu vajadust.

Teksti näide:

“Riigikogus vastuvõetud integratsioonipoliitika kui kavand ei pruugi veel kõiki rahuldada. Paljude eesti poliitikute jaoks on see endiselt hell teema, mille suhtes eelistatakse pigem silmi kinni pigistada või siis lakkamatult hukka mõista “vene okupante”, selle asemel et probleemile vastutustundlikult läheneda.”¹⁰

Vastandumise märgatavat taandumist kahe rahvuskogukonna vahel näitab ka koostöö ja heade suhete kasv (väide 117 – 8,2%)¹¹. Kuigi eesti meedias esines veel suhteliselt palju väidet, et eestlaste ja muulaste vahel välditakse suhteid ja puudub koostöötähe (väide 118 – 6%)¹², kajastas meedia rohkem positiivsete suhtemudelite kujunemist eestlaste ja muulaste vahel. Headeks näideteks on siinkohal kiitvaid hinnanguid pälvinud vene laste keeleõpe ja võõrustamine eesti peredes ja taludes, erainitsiatiivil põhinevad keelelaagrid, vene õpilaste vahetuskäigud eesti koolidesse jms.

Teksti näide:

« Narva noormees Dmitri Vavilov rassis koolivaheaegadel Tartumaa talus tööd teha, et saada vaheldust kodulinnast ja parandada oma eesti keele oskust. Eesti rahvusest Dmitri

⁹ 102- Riiklik integratsioonipoliitika ei ole efektiivne, see pole nähtav; muulasi puudutavad seadused takistavad integratsiooni

¹⁰ Vello Pettai « Lõhe ühiskonnas tuleb kaotada » Postimees 21.01.99

¹¹ 117- Eestlaste ja muulaste vahel arenevad normaalsed suhted ja koostöö

¹² 118- Eestlaste ja muulaste vahel välditakse suhteid ja pole koostöötähet

Vavilov (17) töötab nii suve- kui ka talvevaheajal Tartumaal Rannus Võrtsjärveäärses talus, mille noore peremehe Margus Mahoniga on nad juba peaaegu, et semud. »¹³

Mõlema rahvusgrupi sallivust ja sallimatust mõõtvate väidete sageduse osas osutus üllatavaks asjaolu, et eestlastele on ksenofoobiat ja vaenulikkust teiste rahvaste vastu (väide 125 – 6,6%)¹⁴ omistatud palju sagedamini kui muulastele. Üheltpoolt võiks seda nähtust seletada varem mainitud vastutuse jagamisega, tunnistamisega, et eestlastelgi on moraalne kohustus ja roll rahvussuhete stabiilses arengus. Teisalt võib selle väite taga aimata ikka veel osa eestlaste seas püsivat nn vene-hirmu, kartust ja usaldamatust muulaste lojaalsuse suhtes. Muulaste süüdistamist ebalojaalsuses (väide 206 – 8,5%)¹⁵ võib muuhulgas siduda eestlaste ja muulaste elamisega nn eri maailmades, rahvusgruppide vaheliste kontaktide vähesuse (väide 151 – 12, 7%)¹⁶ ja muulaste eesti keele oskamatuses (väide 308 – 17,7%)¹⁷.

Teksti näide:

“Vene-hirm on tänase Eesti ühiskonna lahutamatu osa. Ilmselt on selleks ka põhjust, sest pole ju maailmas palju selliseid riike, kus pea võrdse suurusega sootsiumid kõrvuti elavad, ent praktiliselt mingeid kontakte ei oma. Suur osa Eesti ühiskonnast tundub siitamaani veel mängivat jaanalinnu mängu – äkki nad lähevad ära. Või täpsemalt – äkki neid polegi olemas?”¹⁸

Nimetatud kartust võimendasid ilmselt muulaste vastupidine suhtumine rahvusvahelist vastukaja leidnud konfliktidesse Kosovos ja Tshetsheenias, mis avaldus kõige nähtavamalt vene noorte NATO–vastastes protestiaktsioonides Tallinnas.

Teksti näide:

“Paljud Kuku raadio öösaatesse helistajad on olnud lausa hirmul. /.../ Ollakse veendunud, et nn viies kolonn ehk siinsed venelased hauvad Moskva taktikepi all plaani Eesti taashõivamiseks./.../ Hirmule pani krooni pähe siinsete venelaste suhtumine Kosovo sõtta, mis on enamalt jaolt risti vastupidine eestlaste omale.”¹⁹

Väidet muulaste ebapiisava eesti keele oskuse kohta leevendas eestikeelses meedias sageli väljendatud argument, et muulased tahavad eesti keelt õppida (väide 315 – 10, 8%)²⁰. See näitab taas, et varasemas muulaste süüdistamises on toimunud teatud nihe – kuigi muulastele omistatakse või muulased väljendavad soovi ja tahet eesti keelt õppida, ent nende keeleoskus on siiski vilets, siis tuuakse argumentatsiooni sisse objektiivsed tegurid, miks muulaste keeleoskus ei parane, ja nendeks on enamasti keeleõppe korralduslik ja rahaline külg.

Teksti näide:

¹³Alo Lõhmus « Narva noored õpivad talutööd tehes eesti keelt » Postimees 19.01.99

¹⁴ 125- Eestlaste seas esineb ksenofoobiat, vaenulikku hoiakut teiste rahvaste suhtes.

¹⁵ 206- Muulased ei ole Eesti riigile lojaalsed, ei toeta Eesti riiklikku arengut

¹⁶ 151- Eestlaste ja muulaste kogukond elavad eri maailmades, eksisteerib kaks Eestit.

¹⁷ 308- Muulased ei oska piisavalt eesti keelt.

¹⁸ Peeter Jalakas « Vene värk ajas ja ruumis » Postimees 17.04.99

¹⁹ Peeter Kaldre « Kosovo on sütitanud vanad hirmud » Postimees 14.04.99

²⁰ 315- Muulased tahavad eesti keelt õppida

“Muukeelsete inimeste kiituseks tuleb öelda, et absoluutne enamus neist tahab keelebarjääri ületada ning peab seda esmatähtsaks oma laste puhul. Asi on kvaliteetse keeleõppe korraldamise taga.”²¹

“Praktiline integratsioon ei tohi toimuda üle kivide ja kändude. Riigikeele omandamine ei pea õpihimuliste jaoks välja nägema nagu läbitung hallist kivist.”²²

Kuigi individuaalsel suhtlustasandil konstrueerib eesti meedia positiivset suhtemudelit eestlaste ja mitte-eestlaste vahel, võib mõnes valdkonnas täheldada veel soovimatust või valmisolematust koostööle minna. Üheks selliseks valdkonnaks on võimufäär.

Teksti näide:

“Juba seatud siht ise peaks igale valijast pealinlasele selgeks tegema, et 17.oktoober on see päev, mil tuleb enda kodanikukohust täitma minna. Oleks ju ühtaegu kurb ja häbiväärne, kui Eesti Vabariigi pealinn endale mitte-eestlasest linnapea saab.”²³

Uut pragmaatilist lähenemist muulasküsimusele iseloomustab mõneti utilitaristlik hoiak muulaste suhtes ja ühishuvi tunnetus. See lähenemine vaatleb muulasi üheltpoolt kui ressursi Eesti arenguks, teisalt püüab seda (potentsiaalset) ressursi ühiskonna ja riigi huvides suunata. Sellist lähenemist toetavad järgmised väited:

- kodanike arvu kasv on Eesti riigi huvides (väide 207)²⁴,

Teksti näide:

“Siit tulenevalt sõltub Eesti ühiskonna integratsioon, tema ühiskondlik stabiilsus ja demokraatia perspektiiv suures osas sellest, kui kiiresti kaob siin kodakondsusetus ja sellest tingitud ebakindlus.”²⁵

- muulased kui inimkapital on Eesti riigile vajalikud (väide 813)²⁶.

Teksti näide:

“Nüüdseks on enamik erakondi hakanud, ettevaatlikumalt suhtuma väljarändesse kui rahvastikupoliitika nurgakivisse. See annab lootust, et riigi demograafilise olukorra silmnähtava ja pikaajalise halvenemise taustal õpitakse inimkapitali hindama mitte ainult läbi etnilise prisma.”²⁷

- muulaste teenimine kaitseväes soodustab integratsiooni, on Eesti riigi huvides (väide 193)²⁸

Teksti näide:

²¹ Klara Hallik «Rahvusküsimus on Eesti Vabariigis lahendatud ...» Postimees 02.03.99

²² «Raha ja riigikeel» Postimees 10.07.99

²³ «Valimiste kauge kaja» Postimees 30.07.99

²⁴ 207 Eesti riigi huvides on kodanike arvu suurenemine.

²⁵ Klara Hallik «Rahvusküsimus on Eesti Vabariigis lahendatud...» Postimees 02.03.99

²⁶ 813 Muulased kui inimkapital on Eesti riigile vajalikud, nad on ressursid Eesti arenguks.

²⁷ Klara Hallik. Ibid.

²⁸ 193- Muulaste teenimine kaitseväes soodustab integratsiooni (keeleoskus, lojaalsus), kaitseväeteenistust tuleks lubada ka mittekodanikele

“Eesti riigi huvides on integreerida võimalikult suur osa endistest kolonistidest, kes pole maalt lahkunud, enne kui vallandub mingi ootamatu kriis. Üheks vahendiks on ka sõjavägi.”²⁹

- muulastest kodanike kaasamine riigijuhtimisse on Eesti riigi huvides (väide 513)³⁰

Teksti näide:

“Vene erakondade jagunemine kahte konkureerivasse nimekirja võib tähendada venelaste väljajäämist Riigikogust üldse ning see oleks kahtlemata miinusmärgiga sündmus. Eestlastele võivad parlamendis istuvad vene poliitikud meeldida, kuid nende sealolek on Eestile vajalik nii sisemise stabiilsuse kui välispoliitika huvides.”³¹

Eestikeelsest meediast võib leida demokraatlikule poliitilise kultuurile, sealhulgas sallivusele ja avatusele omast argumentatsiooni, mis vastandub süüdistavale, tõrjuvale ja umbusaldavale suhtumisele. Meediamonitooringu tulemused võimaldavad ajalises perspektiivis edaspidi analüüsida kindlate diskursuste varieeruvust ja ajalist dünaamikat. Metoodiline lahendus sellise analüüsi puhul oleks LCA-meetod ehk varjatud klassi analüüs. Eelnevalt on aga monitooringu andmestiku peal proovitud rakendada faktoranalüüs, mille tulemused allpool ka esitatud on.

Sallivusemudelid

Faktoranalüüs kui üks statistilise andmeanalüüsi meetodeid võimaldab fikseerida seosemustri teatud tunnuste kogumis või rühmas. Analüüsi eesmärgiks on leida faktorite kompleks, mis võimalikult hästi esitaks tunnustevahelisi korrelatsioone. Faktormudelite konstrueerimisel monitooringu andmetega saavutati parim kirjeldusmäärana kolmefaktorilise mudeliga. Siiski tuleb arvestada, et faktoranalüüsi tulemusi võib antud juhul vaadelda üksnes võimaliku edasise uuringu eelanalüüsi, mitte aga tõsikindlate järelduste esitamist, kuna andmete sobivus faktoranalüüsi rakenduseks pole ilmselt piisav.

Faktoranalüüs väite-tunnustega andis kolmefaktorilise mudeli.³²

Faktor 1 – heade suhete kujunemine, mõlemapoolne sallivus, usaldus

114 – muulasi ei diskrimineerita, ei kohelda alavääristavalt

117 – eestlaste ja muulaste vahel arenevad head suhted ja koostöö

126 – eestlaste seas ei ole ksenofoobiat vaenulikku hoiakut teiste rahvuste suhtes

128 – muulaste seas ei ole ksenofoobiat, vaenulikku hoiakut teiste rahvust suhtes

205 – muulased on lojaalsed, toetavad Eesti riiklikku arengut

307 – muulased oskavad piisavalt eesti keelt

Faktor 1 iseloomustab eelkõige sallivust ja avatust suhete tasandil kahe rahvusrühma vahel.

²⁹ Rein Taagepera. “Lojaalsuse kasvatamine” Postimees 16.04.99

³⁰ 513- Muulastest kodanike kaasamine riigijuhtimisse on Eesti riigi huvides

³¹“Vormilt internatsionaalne” Postimees 19.01.99

³² Faktormudeli kumulatiivne kirjeldusvõime osutus küll väheldaseks – 23,1%, kuna käesoleva uurimuse andmed ei sobi andmeanalüüsi seiskohalt faktoranalüüsi rakenduseks eriti hästi.

Faktor 2 – muulased kui ressurss

207 – kodanike arvu kasv on Eesti riigi huvides

813 – muulased kui inimkapital on vajalikud Eesti arenguks

Faktor 2 väljendab uut pragmaatilist lähenemist rahvussuhetele ja integratsioonitemaatikale ühiskonna ja riigi tasandil. Faktorisse võiks sisuliselt kuuluda veel väide 513 – muulaste kaasamine riigi juhtimisse on Eesti riigi huvides ja 193 – muulaste teenimine kaitseväes soodustab integratsiooni, on Eesti riigi huvides, kuid faktoranalüüs nende tunnuste sobivust mudelisse ei kinnitanud. Integratsiooni seisukohalt võiks huvipakkuvaks ja uut diskursust loovaks osutada just see sallivusmudel.

Faktor 3 – suhete puudumine, mõlemapoolne sallimatus, usaldamatus

113 – muulasi diskrimineeritakse, koheldakse alavääristavalt

118 – eestlaste ja muulaste vahel välditakse suhteid ja pole koostöö tahet

125 – eestlaste seas esineb ksenofoobiat, vaenulikku hoiakut teiste rahvuste suhtes

127 – muulaste seas esineb ksenofoobiat, vaenulikki hoiakut teiste rahvuste suhtes

206 – muulased pole lojaalsed, ei toeta Eesti riiklikku arengut

Faktor kolm iseloomustab ajalooliselt kujunenud rahvussuhteid eestlaste ja muulaste vahel.

Rahvussuhetega seotud avaliku debati agenda. LCA-analüüs

Külliki Korts

Erinevates avalikkusele olulistes küsimustes peetava ajakirjandusliku diskussiooni agenda väljatoomiseks tekstidest on võimalik kasutada varjatud klassi analüüsi (Latent Class Analysis ehk LCA-d). Antud meetodiga püütakse tekstidest nähtavale tuua varjatud seoseid ja argumenteerimisstruktuure, mis jäävad tavalise kontentanalüüsi juures tabamata.

Analüüsi alguspunkti moodustab tunnuste hulk, mis on välja valitud ühest kindlast teoreetilisest aspektist lähtudes. Meetod analüüsib mustreid, milles ühe temaatilise aspekti erinevad tunnused koos esinevad. Sellise 'mustri' puhul on tegemist erinevate kombinatsioonidega, milles väited ühe artikli sees kombineeruvad. Need kombinatsioonid pannakse kokku väikseks arvuks klassideks omavahelise sarnasuse alusel. Niimoodi saadud klasse võib tõlgendada kui erinevaid diskursuseid antud teema kohta.

Antud analüüsi aluseks on võetud väited, mis iseloomustavad eesti- ja venekeelse meedia poolt avaldatud hinnanguid rahvussuhetele, hoiakuid teise rahvusgrupi kohta, muulaste hoiakuid Eesti riigi suhtes.³³ See võimaldab teha oletusi eesti- ja venekeelses ajakirjanduses « pakutava » integratsioonivalmiduse kohta.

Analüüsi võeti ainult need artiklid, milles oli kodeeritud vähemalt üks analüüsi haaratud väidetest. Selle tulemusena kirjeldab eesti mudel ca 40% valimist (132 artiklit) ja vene mudel ca 30% (79 artiklit). Seega ei haara antud analüüs kogu integratsiooni diskursust, küll peaks see hõlmama kogu ajakirjanduse diskursust valitud aspekti raames.

LCA-analüüs andis tulemusena eestikeelses ajakirjanduses kolme- ja venekeelses kaheklassilise lahenduse (vt joonised 3 ja 4).

Eesti meedia 1. klassi kuuluvates artiklites (42,2% artiklitest) näeb muulaste suhtumist Eesti riiki ja rahvusesse **ambivalentsetena**. Eestlaste ja muulaste vastastikust läbikäimist hinnatakse ainult positiivsena, ka muulaste suhtumist Eesti riiki ja poliitikutesse peetakse pigem positiivseks, siin aga on tugevad ka kahtlevad toonid.

Eesti meedia 2. klassi (10,4% artiklitest) iseloomustab nn **muretses integratsioonidiskursus**. Siin hinnatakse kõrgelt muulaste integratsioonivalmidust, nende

³³ LCA-analüüsi haarati järgmise väited

117 Eestlaste ja muulaste vahel arenevad normaalsed suhted ja koostöö

118 Eestlaste ja muulaste vahel välditakse suhteid ja pole normaalset koostööd.

125 Eestlaste seas esineb ksenofoobiat, vaenulikku hoiakut teiste rahvuste suhtes.

126 Eestlaste seas ei esine ksenofoobiat, vaenulikku hoiakut teiste rahvuste suhtes.

127 Muulaste seas esineb ksenofoobiat, vaenulikku hoiakut teiste rahvuste suhtes.

128 Muulaste seas ei esine ksenofoobiat, vaenulikku hoiakut teiste rahvuste suhtes.

205 Muulased on Eesti riigile lojaalsed, toetavad Eesti riiklikku arengut.

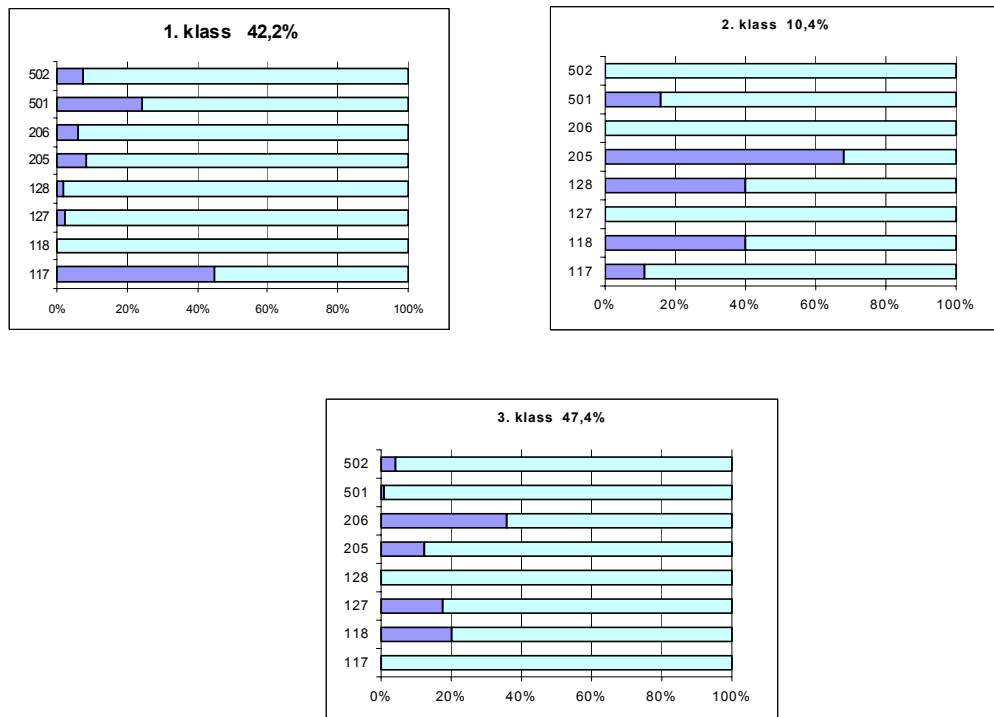
206 Muulased ei ole Eesti riigile lojaalsed, ei toeta Eesti riiklikku arengut.

501 Muulased usaldavad Eesti poliitiku.

502 Muulased ei usalda Eesti poliitiku.

suhtumist eestlastesse ja Eesti riiki, murelikult suhtutakse aga eestlaste valmidusse koostööks ja normaalseks arenguks.

Eesti meedia 3. klassis (47,7% artiklitest) on ülekaalus **negatiivseid hoiakuid** väljendavad tunnused. Eestlaste ja muulaste vahelisi suhteid hinnatakse halvadeks, samuti muulaste suhtumist eestlastesse ja teistesse rahvustesse. Hinnangutes muulaste lojaalsusele Eesti riigi suhtes domineerivad negatiivsed hoiakud.

Joonis 12. Eesti ajakirjanduse klassid

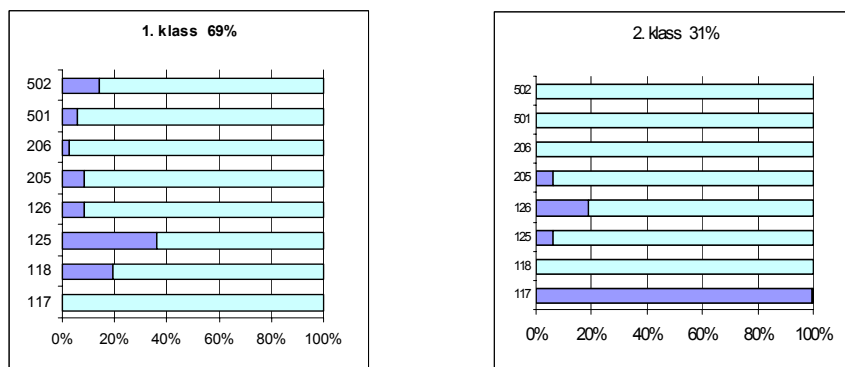
Kõige mitmepalgelisem on esimene klass (42,2%), mis kinnitab küll normaalsete suhete eksisteerimist kahe kogukonna vahel, muulaste ja riigi vahelisi suhteid kujutab aga ambivalentseks. Selle klassi kohaselt on integratsioon siiski võimalik: elanikkonna tahe on olemas, vaja on ainult selget poliitilist otsust selle kasuks. Vastandumine ei toimu mitte kahe kogukonna vahel, vaid muulaste suhetes Eesti riigiga.

Kokkuvõtvalt võib erinevate klasside sisu üles märkida järgmise skeemina:

		Vastastikune suhtumine		Lojaalsus	
1. klass 42,4%	eestlased	+	muulased	+/-	riik
2. klass 10,2%	eestlased	-	muulased	+	riik
3. klass 48,2%	eestlased	-	muulased	-	riik

Integratsioonivalmiduse seisukohast haarab eestikeelses ajakirjanduses peaaegu poole enda alla diskursus, mis ei väljenda küll otsest vastuseisu integratsioonile, hindab aga väga madalalt muulaste valmidust Eesti ühiskonna ja poliitilise korruga kohaneda. Üks kümnendik väljendab diskursust, mis näeb vastupidiselt just eestlaste hoiakus põhilist integratsiooni takistajat. Ülejäänud kannab endas integratsiooni võimalikkuse suhtes positiivset hoiakut, küsimus on pigem sellele poliitilise aluse leidmises.

Joonis 13. Vene ajakirjanduse diskursused

Vene ajakirjanduses väljendab domineeriv 1. klass (69% artiklitest) suhteliselt **negatiivset** arvamust eestlaste integratsioonivalmiduse ja rahvussuhete kohta. Negatiivne on ka suhtumine eestlastest poliitikutesse, samas aga Eesti riigi suhtes ilmutatakse pigem lojaalsust.

Vene ajakirjanduses esindatud 2. klassis (31% artiklitest) on pilt palju **positiivsem**. Kuigi eestlaste suhtumist teistesse rahvustesse peetakse nii mõnelgi korral vaenulikuks, domineerivad positiivsed hinnangud. Eestlaste ja muulaste vahelisi suhteid hinnatakse ainult positiivseks, samuti kinnitatakse lojaalsust eesti riigi suhtes.

Nende klasside sisu alusel on võimalik joonistada sarnane skeem:

		Vastastikune suhtumine		Lojaalsus	
1. klass 69%	eestlased	-	muulased	+	riik
2. klass 31%	eestlased	+/-	muulased	+	riik

Esimene klass sobib hästi kokku eestikeelses ajakirjanduse teise klassiga (nn muretsevale integratsioonidiskursusega), ainult et vaatenurk on muulastepoolne. Muulaste

integratsioonivalmidust hinnatakse kõrgelt, probleem seisneb eestlaste tõrjuvas suhtumises. Teine klass aga hindab kõrgelt mõlema poole integratsioonivalmidust.

Kokkuvõtlikult võib ütelda, et vene ajakirjanduses hindab muulaste integratsioonivalmidust kõrgemalt kui eesti ajakirjandus. Vaated eristuvad selle alusel, milline hinnang antakse eestlaste integratsioonivalmidusele. Proportsionaalselt on suurem diskursus, mis näeb integratsiooni põhilise takistajana eestlaste poolset negatiivset hoiakut. Ühe kolmandiku on enese alla haaranud diskursus, mis näeb mõlemapoolset integratsioonivalmidust.

Sellest võib järeldada, et ühist läbivat alust integratsiooniks erinevate ajakirjanduste vahel ega ka sees ei ole tekkinud, diskussioon on alles avatud. Siiski tundub, et põhimõttelises küsimuses, kas integratsioon on vajalik, ei vaielda, pigem on eriarvamused selles, kui efektiivne on protsess siiani olnud ja kelle/mille tõttu on tekkinud takistused : kas selleks on eestlased, muulased või Eesti riik. Venekeelne media kinnitab kõikide muulaste integratsioonivalmidust, eriarvamused on eestlaste hoiakus. Eesti poole negatiivne hoiak integratsioonile põhineb arvamusel, et muulaste tahe selleks on nõrk. Seega on probleem pigem põhjendamatutes vastastikustes eelarvamustes, mida aitaks kindlasti vähendada kahe meediaruumi tihedam koostöö.

LISA 1. Integratsiooniprojekte käsitletud artiklite loetelu eestikeelses meedias

Keelelis-haridusliku integratsiooniga seotud projektid

- Palk, Paavo “*Max van der Stoel arvustab jätkuvalt eesti seadusi.*” Postimees 12.01.99
- Lõhmus, Alo “*Narva noored õpivad talutööd tehes eesti keelt*” Postimees 19.01.99
- Pettai, Vello “*Lõhe ühiskonnas tuleb kaotada*” Postimees 21.01.99
- Valner, Kadri “*Vene laps mängib eesti keeles*” Sõnumileht 12.02.99
- “*11 miljonit eesti keele õppeks*” Postimees 10.04.99
- “*1800 last läheb keelelaagritesse*” Postimees 15.04.99
- “*Vene lapsed õpivad eesti peredes eesti keelt*” Postimees 19.04.99
- Kaas, Kaarel “*Eesti kaitseväge kasarmuis kummitab kakskeelsus*” Postimees 19.04.99
- Pajula, Malle “*Vene lapsed lihvivad eesti peredes keelt*” Eesti Päevaleht 21.04.99
- Valner, Kadri “*Kool eestistab venelast*” Sõnumileht 30.04.99
- Valner, Kadri “*Parim amet on olla eestlane*” Sõnumileht 05.05.99
- Odres, Elo “*Umbkeelsed eesti keele õpetajad jäävad tööta*” Postimees 07.06.99
- Saks, Katrin “*Uus olukord, uued lahendused*” Postimees 11.06.99
- Piirsalu, Jaanus “*Narva noored saavad õppimiseks julgustust*” Eesti Päevaleht 14.06.99
- “*Raha ja riigikeel*” Postimees 10.07.99
- Mägi, Marko “*Narvalased kaebavad Leisi keelelaagri olme üle*” 10.07.99
- Kokk, Aili “*Narva koolilapsed tahavad koju*” Sõnumileht 13.07.99
- Odres, Elo “*Eesti keele õpetajad pälvivad Ida-Virumaal 2000 lisakrooni*” Postimees 02.08.99
- Odres, Elo “*Õpetaja hind*” Postimees 02.08.99
- “*Kaitseväelased teevad keeleeksami*” Postimees 31.08.99
- “*Riik õpetab volikogudesse kandideerijatele eesti keelt*” Postimees 03.09.99
- Sikk, Rein “*Muulased saavad keele õppimiseks abi*” Eesti Päevaleht 05.10.99
- Odres, Elo “*Vene noored saavad keeleõppeks lisa-aasta*” Postimees 04.11.99
- Odres, Elo “*Vene lapsed tõid suvel eesti taludesse elevust*” Postimees 06.11.99
- “*Narva eesti kooli avamiseks kulub 7, 2 miljonit krooni*” Postimees 19.11.99

- Odres, Elo “*Narva vene lapsed saavad eesti kooli*” Postimees 22.11.99
- “*400 muukeelset sõdurit saavad keeleõpet*” Postimees 29.11.99
- Saks, Katrin “*Igale muulasele oma eestlane*” Postimees 29.12.99

Õiguslik-poliitilise integratsiooniga seotud projektid

- Pettai, Vello “*Lõhe ühiskonnas tuleb kaotada*” Postimees 21.01.99
- Köbas, Herki “*Õpik pärsib vene kodanikuks saamist*” Postimees 20.04.99
- Pettai, Iiris “*Mitte-eestlaste infoisolatsioon*” Postimees 03.09.99

Sotsiaal-majandusliku integratsiooniga seotud projektid

- Pettai, Vello “*Lõhe ühiskonnas tuleb kaotada*” Postimees 21.01.99
- Sikk, Rein “*Minister Saks otsib idabüroole asukohta*” Eesti Päevaleht 03.04.99
- Laasik, Helve, Kalda, Erik “*Ida-Virumaa ettevõtjad pakkusid töötutele abikätt*” Postimees 10.06.99

Muu integratsiooni valdkond, integratsioon üldiselt

- Pettai, Vello “*Lõhe ühiskonnas tuleb kaotada*” Postimees 21.01.99
- “*Vähemusrahvuste seltsid said raha*” Postimees 11.05.99
- Saks, Katrin “*Uus olukord, uued lahendused*” Postimees 11.06.99
- Vöörmann, Mai “*Riigivõimu mina-usk*” Postimees 07.09.99